

Lodovico Guicciardini, *Beschrijving van de hele Nederlanden, ook genoemd Nederduitsland*, Nederlandstalige uitgave uit 1612

P 126 – 131

De belangrijkste rechten en vrijheden van de Brabanders

P 126

De Brabanders en de Staten zoals Limburg, Valkenburg, Dalem, 's-Hertogenrode en de andere Landen van Overmaas die onder de heerschappij van Brabant stonden, verkregen zeer gunstige privileges.

In de eerste plaats werd hen een belangrijk privilege verleend door de Roomse keizers. Zo verkreeg Hertog Jan III in het jaar 1349 een zeer belangrijk privilege van Keizer Karel: geen enkele Brabander of inwoner van de reeds vernoemde aangesloten landen mag aangehouden worden en hun goederen mogen niet in beslag genomen worden. Dit geldt voor alle steden, landen en gebieden van het rijk. Later werd dit privilege nog bekrachtigd door andere keizers die aan de macht kwamen.

Privileges voor de steden en gemeenten

Vervolgens kregen deze steden en gemeenten ook van hun eigen landvorsten interessante en nuttige privileges. Ik vermeld hierbij de zeven belangrijkste. Het eerste privilege werd verleend om het invloedrijke gezag en de hebzucht van vooraanstaande geestelijken aan banden te leggen. Zo mag de landvorst niet meer eigendommen toekennen aan geestelijken dan reeds eerder bepaald of door zijn voorgangers opgelegd. Wil hij dat toch doen, dan heeft hij de goedkeuring en toelating nodig van de hoofdplaats van het kwartier waar de eigendommen zich bevinden.

Het tweede privilege bepaalt dat burgers of vreemdelingen die in het land verblijven en criminele of burgerlijke feiten plegen, enkel vervolgd mogen worden via de gewone juridische weg. De beschuldigde kan zichzelf vertegenwoordigen of hij heeft het recht zich te laten bijstaan door een

advocaat. Deze zittingen zijn bovendien openbaar en voor het publiek toegankelijk.

Het derde privilege voorziet dat de landvorst geen taksen mag opleggen, verhogen of innen zonder goedkeuring van de Staten van het land. Hij mag ook geen leningen of schulden aangaan, bijdragen innen, geld eisen of andere belastingen vorderen zonder toestemming van deze Staten.

Het vierde privilege schrijft voor dat de landvorst geen vreemde ambtenaar of raadsheer in Brabant mag aanstellen, behalve voor enkele kleine uitzonderingen. Zo mag hij wel in de kanselarij van Brabant twee vreemde raadsheren benoemen op voorwaarde dat zij Vlaams spreken. Op dezelfde manier kan iemand die geen Brabander is, maar er wel al een tijd een domein in zijn bezit heeft, toch kanselier worden van deze Brabantse kanselarij.

P 127

Het vijfde privilege laat aan alle inwoners van het hertogdom toe om zowel over hun eigen goederen te beschikken als over de goederen die ze in leen hebben. Dit geldt niet alleen bij verkoop van de goederen maar ook voor goederen die ze hebben verkregen via testament. Dat kan allemaal zonder schriftelijke toestemming of gewone goedkeuring van de landvorst of andere gezagsdragers. Ze hebben ook de toelating om te jagen met hun honden en op vogels te schieten in heel het grondgebied, behalve in de vijf koninklijke bossen. Dit mag trouwens in veel andere landen en provincies ook niet.

Het zesde privilege bepaalt dat de Brabanders niet verplicht zijn om hun grondgebied te verlaten als de landvorst de verschillende staten van het land bijeenroept en ontbiedt om van hen geld te eisen of andere zaken te regelen. Sterker nog, zoals de wet het hen ook voorschrijft, mogen ze zelfs nergens over beraadslagen buiten hun eigen landsgrenzen. De landvorst moet dus zelf tot bij hen komen als hij gemakkelijk wil onderhandelen. De andere staten die door hun landheer ontboden worden, moeten zich wel zelf bij de vorst aanbieden.

Het zevende privilege ontheft alle Brabanders van hun eed en trouw ten opzichte van de vorst als die onrechtmatig of met geweld deze privileges verbreekt. Zij zijn wel verplicht eerst om een bezwaarschrift in te dienen waarin ze hun aanklacht rechtvaardigen. Bovendien laat men aan hen de keuze om ongedwongen en vrij van lasten een partij te kiezen die hen het meest bevalt.

Al deze en ook andere privileges zijn al een hele tijd geleden opgesteld en goedgekeurd. Dit gebeurde niet alleen om het volk bepaalde gunsten te verlenen, maar ook om de landvorst zekerheid en enige autonomie te bieden. Want hoe gemakkelijk worden mensen niet verleid om toe te geven aan hebzucht en hoogmoed? Waartoe kan onderdrukking of een tiranniek bewind door de gezagsdragers niet leiden? Maakt de landvorst zich hier vroeg of laat zelf niet schuldig aan, dan zijn het wellicht zijn gouverneurs of raadsheren wel. Zij kunnen door onkunde of uit eigenbelang moeiteloos in de fout gaan en de landvorst er zelfs toe aanzetten om bedrieglijk advies te volgen. Daarom is er tussen de landvorst en zijn voorgangers overeengekomen om een regeringsvorm te ontwikkelen die een mix is van elementen uit de monarchie, de aristocratie en de democratie. Deze bestuursvorm leunt zeer sterk aan bij de manier van regeren die ooit overeengekomen werd tussen de vorsten van Lacedemonië¹ en hun onderdanen. Zij leefden gedurende vele eeuwen zeer gelukkig en vreedzaam met elkaar. Ze legden alles in wetten vast, bekrachtigden de privileges en bepaalden dat die privileges als een wet onderhouden moesten worden en blijven. Zo kwam er een regime tot stand waarin de landvorst zijn macht en waardigheid behield en ook het volk van de nodige vrijheid, zekerheid en rust kon genieten, elk in zijn eigen hoedanigheid. Er groeide een wederzijdse band en door deze harmonie en eendracht ontstond er een eeuwigdurende vrede die nauwelijks te verbreken was.

Taal

Overal in Brabant, zowel in de steden als op andere reeds vernoemde plaatsen, spreekt en denkt men doorgaans in het Nederlands. Behalve in een kleine regio waar de steden Nijvel en Genepiën gelegen zijn. Deze streek noemt men in het Frans *le pays romain* of in het Nederlands het Romeinse land. Daar spreekt men

¹ Sparta.

Frans, wat zonder twijfel een verbasterd Latijn is. Daarom wordt de taal en ook het land zelf tot op de dag van vandaag Romeins genoemd. Maar hoewel men in heel Brabant vooral Nederlands spreekt, is er bijna geen enkele dame of heer van stand die geen Frans spreekt. Er wordt hier ook wel veel Duits, Engels en zelfs Italiaans en Spaans gesproken. Dit is niet alleen zeer wonderlijk, maar vooral erg handig. Ik zeg dat men in Brabant hoofdzakelijk Vlaams spreekt omdat bijna alle vreemdelingen de volledige Nederlanden meestal Vlaanderen noemen. Deze twee dialecten verschillen trouwens niet zo veel van elkaar (behalve op die plaatsen waar Frans en Duits gesproken wordt). Je kan het vergelijken met het Florentijns dialect, dat ook niet zo veel verschilt van de andere dialecten in de verschillende delen van Toscane. Daarom wordt het Nederlands door vreemdelingen ook vaak Vlaams genoemd. Elke streek heeft zijn eigen dialect, zoals bijvoorbeeld Brabant en Holland, maar ik zal in deze beschrijving geen onderscheid maken en gewoon spreken over de Vlaamse of Nederlandse taal.

Geschiedenis van de Brabantse hertogen

Men leest in de kronieken van Brabant, en in het bijzonder in diegene die Barland geschreven heeft, dat de eerste hertog van deze provincie Pepijn was, de oudste zoon van Carloman III van Brabant. Hij is de derde met dezelfde naam en tevens de derde prins vooraleer het land de titel van hertogdom kreeg. Ook de voorouders van Pepijn worden vermeld: Grimald, Pepijn II, Karel Martel, Pepijn III en Karel de Grote.

De reeds genoemde Jan Avertijn beweert echter iets helemaal anders. Hij zegt dat Utilon, broer van Theodon en prins van Beieren, markgraaf was van het Heilige Roomse Rijk. Daarop volgden Hugobert, Hugobert Asopert, Asopert Arnulf en Arnulf Ansegisel. Allemaal waren ze markgraven van het Heilige Roomse Rijk. Deze Ansegisel, zo verklaart hij, zou met Begga getrouwd zijn, de eerste dochter van Pepijn². Hij verkreeg het hertogdom van Brabant van Dagobert, koning van Frankrijk. Ansegisel en Begga kregen een zoon Pepijn II³, dan volgden Karel Martel en Pepijn III, toen koning van Frankrijk. Zijn opvolger was dan Karel de Grote, koning van Frankrijk en het Roomse Rijk. Zo zouden er tot Lodewijk de

² Pepijn van Landen.

³ Pepijn van Herstal.

Vrome⁴, zoon van Karel de Grote, zes hertogen zijn geweest die afstamden van dit beroemde geslacht. Barland voegt hier nog Grimald als zevende hertog van Brabant aan toe.

P 128

Van Lodewijk de Vrome tot Godfried I met de Baard⁵, wat een periode van meer dan 200 jaar bestrijkt, vindt men geen enkele vermelding met de naam van de Brabantse hertogen terug. De hele provincie was immers ondergebracht onder de naam Austrasië en Lotharingen, zoals ik hierboven al uitvoerig beschreef. Godfried kreeg Neder-Lotharingen toegewezen en weigerde de benoeming tot graaf van Leuven. Hij koos voor de titel 'hertog van Brabant' of de oude naam van Brabant. Vanaf deze periode (te beginnen bij Godfried en geen rekening houdend met zijn voorouders) tot de huidige koning Filips, zijn er tot hiertoe achttien hertogen geweest en één hertogin, Maria Van Bourgondië. Deze waren allemaal befaamde en roemrijke vorsten. Hierbij mogen we zeker ook niet de andere landsheren vergeten, zoals de Pepijns, Karel Martel en Karel de Grote. Zij zijn immers allemaal afkomstig uit deze streek of nabijgelegen omgeving. Ik denk trouwens dat men aan de andere kant van de Alpen moeilijk nog zo'n gelukkig en adellijk land kan vinden met zulke voorname vorsten.

Brabant, Limburg en andere heerlijkheden van de Landen van Overmaas zijn deel gaan uitmaken van het graafschap Vlaanderen door het huwelijk van Lodewijk van Male, zoon van Lodewijk van Nevers en graaf van Vlaanderen, met Margaretha van Brabant. Zij was de dochter van Hertog Jan III van Brabant. Dankzij de instemming en de geprivilegieerde gunst van de keizer werd zij erfgename van haar oudste zuster Jeanne. Jeanne was immers getrouwd met de zoon van Wencelijn, koning van Bemerland die in 1406 kinderloos stierf.

Daarna is Brabant gedurende lange tijd terug onder het bewind van belangrijke hertogen gekomen. Uit het huwelijk van Lodewijk van Male en Margaretha werd er slechts één dochter geboren, die ook Margaretha werd genoemd. Zij erfde

⁴ Lodewijk de Goedertieren.

⁵ Godevaert met de Baard.

Vlaanderen, Brabant en enkele andere staten en huwde met Filips de Stoute, hertog van Bourgondië en broer van Karel V, koning van Frankrijk.

Filips had twee zonen: Jan en Anthonis. Met de goedkeuring van de oudste zoon Jan, schonk hij aan Anthonis het hertogdom van Brabant op voorwaarde dat hij geen wettige erfgenaam zou achterlaten. Zo niet, dan zou Brabant terug toebehoren aan het huis van Bourgondië.

Maar Anthonis kreeg wél twee zonen: Jan en Filip. Beiden kregen achtereenvolgens de titel van hertog van Brabant toegewezen. Zij bleven echter kinderloos. Zo kwam het hertogdom van Brabant met de goedkeuring en de toestemming van de drie Staten van het land onder het gezag van Filips de Goede. Dit was voor hem een uitzonderlijke aanwinst. Met zijn bloeiende steden, krachtige economie en talrijke eigendommen vormde Brabant immers het centrum van de Lage landen.

Karel de Stoute, hertog van Bourgondië, wilde maar al te graag Lotharingen aan zijn bezittingen toevoegen. Tijdens een derde aanval tegen de Zwitserse troepen en tegen de hertog van Lotharingen werd hij echter verslagen en gedood. Deze uitputtende veldslag vond plaats bij Nancy op 5 januari 1477. Deze Staten kwamen onder Oostenrijks gezag door het huwelijk van Maria Van Bourgondië, enige dochter van Karel de Stoute, met Maximiliaan van Oostenrijk. Maximiliaan werd enkele jaren later tot keizer van het Heilige Roomse Rijk gekroond.

Ik wil hier toch nog aan toevoegen dat tot op de dag van vandaag al deze Staten zeer vredig onder de hoede van het Oostenrijkse huis zijn gebleven en dat licht ik later nog verder toe. Elk van hen zal ik ook afzonderlijk en uitvoerig bespreken. Ik beschrijf bovendien hun relaties onderling en hoe en wanneer ze door een of ander besluit uiteindelijk samengebracht werden onder een gemeenschappelijke beleid.

Bijvoegsel

[Pepijn de Korte, zoon van Karel Martel, heeft aan zijn zoon Karel de Grote een zeer machtig rijk nagelaten. Dit uitgestrekte grondgebied kwam na het overlijden van Karel de Grote toe aan zijn opvolger, Lodewijk de Vrome. Karel de Kale was

de jongste zoon van Lodewijk en zijn tweede vrouw, Judith van Beieren. Hij erfde van zijn vader het hertogdom van Brabant. Karel overleed echter in Mantua aan een plotselinge ziekte. Zijn lijfarts en zijn tweede vrouw werden ervan verdacht hem te hebben vergiftigd. Zijn zoon Lodewijk II de Stamelaar⁶ riep zichzelf dan maar als enige erfgenaam uit. Maar ook hij onderging hetzelfde lot en stierf door vergiftiging. Hij liet een zwangere echtgenote na.

Hun zoon, Karel III de Simpele⁷, die zijn vader dus niet gekend heeft, werd de wettige erfgenaam. Deze Karel was nog maar negen toen hij tot koning werd gekroond. Hij was echter helemaal niet geliefd door zijn onderdanen, belandde uiteindelijk in de gevangenis en overleed daar. Zijn zoon Lodewijk de Simpele⁸ kwam aan het bewind en vijf jaar lang heerste er vrede.

Lodewijk de Simpele had twee zonen: Lodewijk III⁹ en Karloman II¹⁰. Lodewijk III volgde zijn vader als koning op, terwijl Karloman II (Karel) hertog van Lotharingen en van Brabant werd. Deze Karel hunkerde naar de kroon van Frankrijk omdat de zoon van zijn broer, Lodewijk, als laatste van het geslacht van Karel de Grote zonder erfgenamen viel. Maar Hugo Capet trok met een machtig leger naar hem toe en nam hem gevangen. Ook Lodewijk stierf in gevangenschap. Zo behield Hugo Capet de kroon van Frankrijk. Otto, de zoon van Karel, werd tot hertog benoemd maar stierf zonder een wettelijke opvolger achter te laten.

Keizer Hendrik droeg Lotharingen en een deel van Brabant over aan Godfried, graaf van Ardennen. Hij maakte nieuwe graafschappen van Nijvel, Leuven en Brussel ten gunste van Gerberga, zuster van keizer Otto I. Lambert I van Leuven¹¹ meende hierop ook aanspraak te maken. Hij trad in het huwelijk met Gerberga. In de veldslag bij Florennes met hertog Godfried moest hij echter het onderspit delven en sneuvelde daar in het jaar 1054¹². Hij werd begraven in de

⁶ Lodewijck de Lisperre.

⁷ Carolum de Simpele.

⁸ Lodewijk III.

⁹ Lotharius.

¹⁰ Karel.

¹¹ Lambert met de Baard.

¹² Is bedoeld 1015?

Sint-Jacobskerk in Luik. Zijn oudste zoon Hendrik I volgde hem en regeerde tot in het jaar 1046¹³.

Zijn opvolger met dezelfde naam, Lambert II met de baard, stichtte het Sint-Goedelekapittel te Brussel en het Sint-Pieterskapittel te Leuven. Ook hij stierf een wrede dood in de slag bij Doornik¹⁴.

P 129

Hendrik II, de oudste zoon en opvolger van Lambert II, regeerde elf jaar maar werd op een avond laffelijk in zijn bed vermoord door een edelman, Herman. Zijn zoon Hendrik III was genoodzaakt hem op te volgen. Hij regeerde tot 1123, het jaar waarin het Sint-Michielsklooster in Antwerpen gebouwd werd.

Toen Hendrik III overleed, kwam de jongste zoon van Lambert II, Godfried I met de Baard aan de macht. (Hij werd zo genoemd omwille van een belofte aan zijn vader: hij zou zijn baard niet scheren voordat hij Brabant en Lotharingen terug in zijn bezit had gekregen.)

Toen Godfried I vijftien jaar geregeerd had als graaf van Nijvel, Leuven en Brussel, en rijksmaarschalk was geweest, overleed zijn broer Hendrik IV in een toernooi te Doornik. Daarop kreeg Godfried het hertogdom Brabant cadeau van keizer Hendrik IV. Hij was door koning en volk een graag gezien man die steeds het welzijn zocht voor zijn onderdanen, zelfs als dit in zijn nadeel was. Hij stichtte de abdij van Park bij Leuven. Tot op de dag van vandaag kan je het klooster daar nog vinden.

Godfried II was de oudste zoon en opvolger van Godfried. Hij regeerde maar drie jaar en enkele maanden en liet bij zijn overlijden een zoontje achter: Godfried III. Deze Godfried trok al op zeer jonge leeftijd – vandaar zijn bijnaam 'hertog in de wieg' – mee ten strijde tegen de rebellerende heren van Grimbergen die het hertogdom plunderend binnenvielen en belegerden. Een reactie liet niet lang op zich wachten. De Brabantse strijdmacht bracht de familie van Grimbergen een gevoelige nederlaag toe. Wellicht hadden ze de jonge, minderjarige hertog te veel ontzien. De oudste zoon van de heer van Grimbergen werd in hechtenis

¹³ Is bedoeld 1038?

¹⁴ Is bedoeld 1045?

genomen en vervolgens nam de jongste broer de plaats van zijn oudere broer in als gijzelaar. Grimbergen werd ingelijfd in het hertogdom en van toen af werd het Grimbergse geslacht trouwe vazal van de hertog. In de 43 jaar dat Godfried III regeerde dreigde er een grote hongersnood, kwamen er vele aardbevingen voor en ook andere rampen teisterden deze gebieden. Godfried stierf in het jaar 1190 en werd in de Sint-Pieterskerk te Leuven begraven.

Hendrik I volgde zijn vader op als landgraaf. Samen met de aartsbisschop van Metz en heel wat andere respectabele leiders trok hij naar het Heilige Land om Jeruzalem te bevrijden uit de handen van de Turken. Hij veroverde er met geweld de rijke en machtige stad Beiroet en enige tijd daarna belegerde hij ook de grootstad Constantinopel. Deze overwinning bracht hem heel wat aanzien en respect op. Bij zijn terugkeer naar Brabant werd hij met grote luister en praal onthaald.

Bij een aanval door de graven Otto van Gelre en Floris van Holland op het hertogdom sloeg Hendrik hevig terug. Door een handige huwelijkspolitiek werd er toch een akkoord gesloten en vertrouwde hij elk van hen één van zijn dochters toe. In het 28e jaar van zijn regeerperiode zag Hendrik de kans om met een sterke krijgsmacht een aanval op Luik te ondernemen. Zijn mannen sloegen aan het plunderen, vrouwen werden overweldigd en verkracht en hele troepen werden uitgemoord. De stad Tongeren en verschillende omliggende dorpen werden verbrand en verwoest. De bisschop van Luik verzamelde als tegenreactie een machtig leger van wel 2000 manschappen en rukte op om de hertog te bekampen. Overrompeld door die overmacht sloegen velen op de vlucht. Hendrik en de rest van zijn troepen ontsnapten maar nauwelijks aan de dood. Hij werd hierbij geholpen door keizer Otto, die in Maastricht in het huwelijk trad met Hendriks jongste dochter, Maria. Een jaar later trok keizer Otto samen met Hendrik en met de hulp van de graaf van Vlaanderen ten strijde tegen de Franse koning. De veldslag eindigde in Bouvines bij Doornik met de overwinning van de Fransen. Vier bevelhebbers werden gevangen genomen. De keizer, de hertog en de graaf van Vlaanderen konden uiteindelijk samen met enkele edelen ontkomen en zich in veiligheid brengen. Kort daarna behaalde Hendrik toch weer een grote overwinning en werd nog voor zijn overlijden erkend en gelauwerd. Hij stierf het jaar daarop in Keulen en werd in Leuven begraven.

Zijn oudste zoon Hendrik II erfde het hertogdom en zette de expansiepolitiek van zijn vader verder. Hij voerde een hevige strijd aan de Maas en de Rijn, en belegerde ook de stad Keulen met een groot leger. Maar daar moest hij het onderspit delven. Hendrik stichtte een vrouwenklooster een tiental kilometer verwijderd van Leuven. Hij regeerde 22 jaar.

Hendrik III, zoon van Hendrik II, nam het hertogdom onder zijn hoede na de dood van zijn vader. Hij trouwde in 1251 met Aleidis, de dochter van de hertog van Bourgondië. Dertien jaar lang regeerde hij als een trouwe vorst over zijn rijk en heel die periode heersten er rust en vrede. Toen hij stierf, nam zijn echtgenote Aleidis het bewind over. Hun kinderen hadden immers toen nog niet de rijpe leeftijd bereikt om het land te besturen.

Uit het huwelijk van Aleidis en Hendrik III werd hun zoon Jan I van Brabant geboren. Daarna werd Jan I van Brabant, de tweede zoon van de overleden hertog, als prins uitverkoren. De oudste zoon, Hendrik, was door een aantal gebreken niet bekwaam voor de functie. Jan I was een machtig vorst die zijn gebied verder wilde uitbreiden. Bij de aanval op de burcht van Woeringen nam hij de bisschop van Keulen gevangen samen met Hendrik, de graaf van Luxemburg en drie van zijn broers. Vele andere edelen werden opgesloten, de burcht werd ingenomen en daarna met de grond gelijk gemaakt. Tijdens een toernooi op een bruiloftsfeest in Engeland werd Jan ernstig verwond. Hij stierf aan de gevolgen hiervan. Zijn lichaam werd naar Brussel overgebracht en daar ook begraven.

Jan II nam het hertogdom van zijn vader over. Hij trouwde met Margaretha, dochter van koning Eduard I van Engeland. Tijdens zijn bewind had hij af te rekenen met sociale onrust in de verschillende steden. Hij regeerde negentien jaar en is gestorven en begraven in de Sint-Goedelekerk te Brussel.

Margaretha beviel van een zoon Jan III die op twaalfjarige leeftijd reeds de functie van zijn vader Jan van Brabant als hertog opnam. In het begin van zijn regering braken er heel wat opstanden uit. Hij voerde ook oorlogen tegen Reinout van Valkenburg en tegen de Vlamingen en regeerde tot in het jaar 1315. Hij stierf enkele jaren later zonder mannelijke erfgenamen.

Wenceslaus I, zoon van Jan, koning van Bohemen, trouwde met Johanna, de oudste dochter en erfgenaam van Jan III. Hij werd als hertog van Brabant en Limburg gehuldigd. Al snel ontstonden er vijandelijkheden met Willem, markgraaf van Gulik en de hertog van Gelre. Bij een strijd tussen hen behaalde

Wenceslaus de overwinning. De hertog van Gelre werd op het slagveld gedood en weggedragen. Wenceslaus en zijn soldaten, overmoedig geworden door hun zege, feestten erop los, aten en dronken naar hartenlust en werden in hun slaap door hun vijanden verrast en verslagen. Wenceslaus werd gevangengenomen, maar uit angst voor keizer Karel, die de broer van Wenceslaus was, liet Willem hem uiteindelijk vrij.

P 130

Op de rijksdag werd het vonnis uitgesproken en werd hij veroordeeld tot het betalen van een zeer grote geldsom als losgeld aan de markgraaf van Gulik. Om zijn schuldenlast niet nog groter te maken, werden er nieuwe belastingen aan het volk opgelegd. Dat namen zijn onderdanen zeker niet in dank af. Er braken grote onlusten uit in het land.

Na de dood van Wenceslaus regeerde zijn weduwe Johanna nog verder over het hertogdom. Johanna stierf echter kinderloos in het jaar 1406. De enige mogelijke erfgenamen waren de zonen van Filips de Stoute, hertog van Bourgondië, en Margaretha van Male, de dochter van Johanna's zus met Lodewijk van Male, graaf van Vlaanderen.

De middelste zoon Antoon werd door Filips tot hertog van Brabant aangesteld als deel van de erfenis van zijn oudtante Johanna. Ondertussen begon er een strijd om de macht in Frankrijk. Antoon was trouw aan de Franse koning en stond hem bij in een veldslag tegen de Engelsen. Het Engelse leger triomfeerde. De dappere hertog werd echter dood teruggevonden op het slagveld tussen vele andere slachtoffers. Het lichaam werd naar Voeren gebracht en daar begraven.

In het hertogdom Brabant werd Antoon opgevolgd door zijn oudste zoon, Jan IV van Brabant. De jongen was op dat moment nog maar dertien jaar oud. Drie jaar later huwde hij met zijn nicht in de vierde graad, Jacoba van Beieren, dochter van hertog Willem van Beieren, graaf van Holland en Henegouwen. In het begin verliep dit huwelijk goed, maar na heel wat incidenten en hevige spanningen tussen hen beiden, raakten ze in onmin en scheidden ze. Jacoba verbleef daarna in Schoonhoven in het graafschap Holland, terwijl Jan verder in Brabant

regeerde. Tijdens zijn bewind stichtte hertog Jan IV, die een groot liefhebber was van kunst en wetenschap, de universiteit van Leuven. Hij nodigde er geleerden uit de hele wereld uit. Hij overleed in 1426 op 24-jarige leeftijd. Hij regeerde twaalf jaar over het hertogdom maar liet geen wettige kinderen na, zodat zijn jongere broer Filips aanspraak kon maken op de titel.

Filips overleed na een korte ziekte, terwijl zijn toekomstige bruid Jolenta, dochter van koning Lodewijk van Sicilië, op weg was naar Brabant om met hem in het huwelijk te treden. Hij regeerde maar drie jaar en drie maanden.

Door erfenis kwam het hertogdom in handen van Filips II¹⁵, de zoon van Hertog Jan I van Bourgondië¹⁶, op voorwaarde dat het hertogdom terug aan zijn nakomelingen zou toegewezen worden als zijn jongste broer Anton zou sterven of als hij geen wettige erfgenamen zou achterlaten. Filips werd uiteindelijk tot hertog aangesteld. Zijn derde echtgenote, Isabella, dochter van de koning van Portugal, schonk hem drie kinderen. Maar de twee oudste kinderen stierven op jonge leeftijd. Filips II overleed in 1467 in Brugge en regeerde 37 jaar. Hij was zeer geliefd door zijn onderdanen.

Karel de Stoute

Hun jongste zoon Karel werd de nieuwe hertog van Brabant. Hij kreeg als bijnaam 'de Stoute'. Als een machtig krijgsheer trok hij ten strijde tegen de koning van Frankrijk en versloeg die in een grote veldslag. De koning moest de hertog een fikse vergoeding betalen voor al die landen, toebehorend aan het huis van Bourgondië, die hij met geweld veroverd had. Omdat de Luikenaars al heel lang opstandig waren, viel hij hun stad aan en rekende voorgoed met hen af. Door zijn inspanning werd ook de hertog van Gelre bevrijd uit de gevangenis. Later zal ik hierover meer vertellen. Op aandringen van de aartsbisschop van Keulen belegerde Karel de vestingstad Neuss en versloeg het leger van de keizer. De verdedigers van Neuss moesten de stad opgeven. Uiteindelijk werd er toch een voorlopige vrede gesloten door tussenkomst van de pauselijke gezant en trokken de belegeraars zich terug. Omwille van het hevige conflict met de Franse koning, die Picardië en Artois ingepalmd en vernietigd had, leidde Karel een groot leger naar Lotharingen. Daar nam hij verschillende steden in en verjoeg

¹⁵ Filips de Goede.

¹⁶ Jan zonder Vrees.

René II, de hertog van Lotharingen. Hij ging zelfs zover dat hij heel Lotharingen onder zijn heerschappij wilde brengen en belegerde verschillende steden en dorpen. Uiteindelijk trok hij ook de stad Nancy binnen en bond de strijd aan met de Zwitserse troepen. Hij onderhandelde nog om een vreedzame oplossing te vinden, maar tevergeefs. Hij trok dus verder ten strijde. Karels prestige kreeg echter een deuk na zijn nederlaag tegen de Zwitsers. Ontgoocheld zocht hij naar nieuwe manschappen en ging weer ten aanval. Maar ook nu weer kwamen de Zwitsers als overwinnaars uit de strijd. 16.000 soldaten stierven in deze strijd en ook Karel werd meerdere malen gekwetst. Opnieuw trok hij met een aangevulde troepenmacht uit Brabant naar Lotharingen en viel Nancy weer aan. De hertog van Lotharingen, die het toezicht over Nancy had, leverde in 1476 een hevige strijd tegen hem. De Bourgondische strijdkrachten sloegen in grote paniek op de vlucht. Het lichaam van Karel werd achteloos achtergelaten en pas een aantal dagen later teruggevonden op het slagveld. Hij werd in Nancy begraven.

Karel de Stoute liet als enige erfgenaam een dochter na, Maria¹⁷. Zij trouwde in 1479 tegen de zin van de Franse koning met Maximiliaan, zoon van keizer Frederik. Zij werd echter al snel geconfronteerd met grote ontevredenheid bij haar onderdanen. Door de vele oorlogen en oproer die er de voorbije jaren heersten en de grote schulden die daaruit ontstonden, groeide ook het ongenoegen tussen de verschillende gemeenten en tegen Maximiliaan. Maximiliaan herstelde de vrede en vertrok naar Duitsland. Door de plotse en tragische dood van zijn echtgenote was hij genoodzaakt om een voogd aan te stellen voor de kinderen van zijn echtgenote.

Enkele jaren later keerde Maximiliaan uit Duitsland terug. Met grote luister en uitbundige feesten werd Filips¹⁸ in aanwezigheid van zijn vader tot hertog van Brabant benoemd. We schrijven het jaar 1494, Filips was toen pas zestien jaar. Kort daarna trad hij in het huwelijk met Johanna van Castilië, dochter van het koningspaar Ferdinand¹⁹ en Isabella I²⁰, heersers over Spanje. Zo werd Filips prins van Castilië. Als landsheer van de verschillende Bourgondische Nederlanden keerde hij naar zijn erfgebieden terug. De prins werd door zijn onderdanen

¹⁷ Maria van Bourgondië.

¹⁸ Filips de Schone.

¹⁹ Ferdinand van Aragon.

²⁰ Isabella van Castilië.

geprezen als een vorst van vrede. Hij zocht een evenwicht tussen de rechten van de vorst, van de adel en van het volk. In het jaar 1506, na een regeerperiode van twaalf jaar in de Nederlanden, trok hij over zee terug naar Spanje. Op 26 september, nauwelijks drie maanden na zijn aankomst, overleed Filips op zeer jonge leeftijd: 28 jaar.

Karel V – Filips II

De zuster van Filips, Margaretha²¹, werd ondertussen belast met de landvoogdij van de Nederlanden in naam van haar minderjarige neef, het weeskind Karel V. Als troongerechtigde zoon van Filips en Johanna werd deze in het jaar 1515 tot koning van Spanje gekroond en enkele jaren later tot keizer van het Heilige Roomse Rijk. Uit het huwelijk van keizer Karel met de dochter van de koning van Portugal, Isabella, werd de volgende Spaanse troonopvolger geboren: Filips II. Automatisch kreeg hij ook de titel van hertog van Brabant. In het jaar 1549 zag Karel af van zijn rechten op de erf Nederlanden ten gunste van zijn oudste zoon. Karel stierf op 58-jarige leeftijd in 1558. Zoals reeds vermeld volgde zijn zoon Filips hem op als koning van Spanje. Hij werd dertien jaar ouder dan zijn vader.

P 131

Na een regeerperiode van 49 jaar overleed Filips op 13 september 1598. Nog net voor zijn overlijden gaf hij zijn zegen voor het huwelijk van zijn enige dochter, Isabella met de aartshertog Albrecht en schonk hen het hertogdom Bourgondië en Brabant als huwelijksgeschenk, samen met de overige Nederlandse provincies.]

Tot zover mijn uitgebreide beschrijving van Brabant en omliggende regio's. Het was mijn bedoeling om een grondig en gedetailleerd beeld te schetsen van de grootsheid en de waardevolle erfenis die deze gebieden hebben achtergelaten. Ik wil de lezer wel waarschuwen dat ik, op aanraden van enkele goede en verstandige vrienden, heb nagelaten om een diepgaande analyse van belangrijke heersers of hun heerlijkheden weer te geven. Ik volgde hun advies op om twee redenen.

²¹ Margaretha van Oostenrijk.

In de eerste plaats omdat Brabant in de voorbije eeuwen door veel verschillende koningshuizen en dynastieën werd bestuurd. Vaak verkozen zij om zich elders te vestigen. Soms moesten ze uit armoede of door tegenspoed hun bezit verkopen of achterlaten. Ze werden uit hun heerlijkheid verdreven omwille van oorlog of zelfs door opstand van hun onderdanen, hopend dat ze ooit zouden kunnen terugkeren naar hun landgoed. Sommigen beklagen zich erover dat ik toch niet over hen geschreven heb, anderen maken ruzie onder elkaar of ergerden zich aan mij. Dan is het maar zo.

De tweede reden is niet minder belangrijk dan de eerste. In een omvangrijk werk heeft Anthonis Olivier, een respectvol en geleerd man, het al gehad over het ontstaan, de opkomst, de ontwikkelingen en ook vaak de ondergang van deze machtige vorstenhuizen. Hij vertelt hierin niet alleen over de heersers van deze gebieden, maar behandelt ook de vorsten van Frankrijk werden uitvoerig. Dit boek is een uitzonderlijk waardevol en knap meesterwerk geworden en het zal ongetwijfeld de ongeziene standing en invloed onthullen van de vele respectabele heren in de Nederlanden.

Vooraleer ik mijn hoofdstuk over Brabant afsluit, wens ik nog de voorname heerlijkheid van Mechelen te beschrijven.